

*Magnum, Ragna Prag:*hva leser vi?.

106044

Som alt annet har også sansen for lesning forandret seg kollossalt i de senere år. Jeg tenker da ikke på den lesningen, som studenter og fagfolk alltid vil befatte seg med: den som er nødvendig for deres studium eller fag, men jeg mener den underholdningslitteraturen, som almindelige mennesker befatter seg med.

For den som er vokset opp i en tid, da vi enno hadde de store forfatterne blandt oss, ligger det nær å sammenlikne smaken idag med den tiden. En hadde ikke bare de store klassikerne heller, men en rekke andre forfattere også, som hadde velkjente og anerkjente navn. Vi så juleflommen av bøker imøte med spenning, kritikken hadde jo sitt ord å si, men vi visste så trygt på forhånd, at det disse forfatterne ga oss, det kunde vi med glede se fram til.

Allerede på skolen var vi blitt rettleidet i valget av lektyre. Skolebibliotekene ble jo valgt ut med omhu, og en lærer som kjente oss personlig hjalp hver enkelt av oss å finne det, som passet for den enkeltes spesielle smak og utviklingstrinn. Jeg tenkte ikke på det dengang, men har forstått det siden, hvilken veldig betydning det har hatt for min innstilling, at jeg slik ble ledet på den rette veien.

For meg var historien min barndoms vidunderlige bildebok. Norges historie fra storhetstiden var det herligste jeg visste, og hvor stolt var vi ikke, når vi i historietimene kunde rekke hånden i været og fortelle, at foreldre eller søsken bar samme navn som de gamle konger, dronninger og jarler. Vi var mange i familiene dengang, og meget ofte fløi hendene i været for å fortelle, at moren min het som den dronningen eller broren min som den jarlen. For ikke å snakke om, hvor vi krodde oss, når vi selv var så lykelige å bære dronningnavn.

De norske kongesagaene, den romerske og greske oldtids-historien og de gamle heltesagn var min barndoms kjæreste lesning, mer enn eventyrene - som gjorde meg mørkeredd- og mer enn datidens barnebøker. Senere, da trangen til mer romantisk lesning meldte seg ble det påny de historiske romanene: Inge-mann, Starbäck, Topelius og Walter Scott - de kostet meg mangen nattetimes søvn, for ridderne og deres damer, vepnernes og ternenes skjebner var altfor spennende. Jeg minnes for eksempel enno en gjennomvåknet sommernatt, fordi mordet i Finnerup lade rokket mine nervers likevekt.

Det er godt at fler og fler av den gode gamle tidens verdifulle bøker no kommer ut i mer moderne språkdrakt, for da jeg senere i livet forsøkte å bringe ungdom til å synes om

de ting jeg hadde nydt så intenst i min barndom og ungdom at jeg alltid det svar: "Nei, jeg orker ikke lese d a n s k."

Hvordan har det så vært med den generasjon som kom etter oss? Ble de rettledet? Ble deres interesser ledet i en bestemt lei? Ja desverre. Den liberalistiske materialisme tok hånd om hele åndslivet og gjorde det på en slik måte, at en hel generasjon ble preget av det. Litteraturanmelderne som praktisk ~~talt~~ alle representerte det liberalistiske synet, ga kun de forfatterne hederlig omtale, som hadde den oppskriftsmessige innstillingen. En kunde ikke mer trygt følge de gode anmeldelsene i avisene ved valget av bøker - jeg hadde nær sagt - tvertom. Følgen var, at bare de oppskriftsmessige ble solgt fra opplagene. Bøker med psykoanalytisk tull i beste fall om ingenting på 500-sider, gikk som varmt hvetebrød, mens en forfatter som kanskje hadde noe av virkelig verdi på hjertet ingen forlegger fikk, fordi forleggeren visste, at det ikke var forretning å ta det. Og publikum måtte ta det de fikk. Det gikk kanskje mange som det gikk folket i keiserens nye klær - de syntes egentlig det var ingenting, men det gikk det jo ikke an å si for da var en ikke intellektuell.

Og så veltet det inn over oss fra utlandet oversatt litteratur, som var valgt ut fra desamme hensynene - å skulle tilfredsstille en materialistisk livsanskuelse. Hvor ble det av de rakryggede idealistene i landet? Hvor er det blitt av den stolte patriotiske tenkningen? Den druknet i en internasjonal erotisk -liberalistisk hengemyr av smusslitteratur.

Vårt land har hatt en rekke populære illustrerte ukeblad, som i stor utstrekning har vært folkets eneste fritidslesning. Disse bladene kunde hatt en stor misjon til to sider. De kunde gitt folket sunnt og utviklende lesestoff til en rimelig pris, og de kunde gitt norske forfattere av mer almindelige dimensjoner Chancen til å bruke sine gaver til gagn og glede for leserne og til økonomisk fordel for seg selv. Men hvordan har det vært? Det meste av stoffet kom hjem fra utlandet. Om en hjemlig novelleforfatter slapp til måtte han helst bruke et fremmedklingende navn - ellers var det ikke fint.

Endel av publikum forlangte romaner fra engelsk eller amerikansk high life, en annen del forlangte amerikanske gangsterromaner, hvor det foregikk ~~makk~~ et mord eller to på hver side.

No mener ikke jeg å fordømme alt som kommer til oss utenfra, og heller ikke mener jeg, at underholdningslesning bør være så saklig og belærende, at den blir anstrengende. Men de søtladne romanene, hvor den storartede sjefen fra the upper ten gifter seg med den søte lille skrivemaskindamen fra gaten, gir ganske sikkert et helt feilaktig begrep om de sosiale

mulighetene i de demokratiske romanparadisene.

På den annen side vil jeg heller ikke nekte, at de norske novelleforfatterne som slipper til også misforstår sin oppgave. En behøver ikke for å være nasjonal skrive b a r e om gjøsselkjøring og primitiv moral, en behøver ikke bare skildre storbyens elendighet for å være patriot. Vi har en så høy kultur i Norge både på landsbygden og i byene, at en godt kan legge sine skildringer på et plan, som kan gi leserne gode tanker og høye åndelige mål og på det grunnlag nettop være nasjonal.

Hvis det virkelig er så, at publikums smak er blitt så fordervet, at banale og vulgære ting må til for at bladene skal tjene penger nok, da mener jeg at bladene kun tjener materialistiske og egoistiske interesser, og da har de ingen berettigelse. De skulde tvertom rettledende folks smak - ikke ville den

For dem som bor på steder, hvor det er langt til folkebibliotekene er dette spørsmålet om, hva de skal lese ikke så enkelt. Bøker er dyre og det selvstendige valget kanskje ikke så lett. Kan flere slå seg sammen om innkjøpene og la bøkene sirkulere mellom seg, er dette en utmerket måte. Kjøp aldri bøker i fleng, men søk råd og hjelp hos andre, hvis mening De har grunn til å ha tillit til. Vi bodde i noen år på et lite sted og fikk gjennom lesesirkler høve til å følge med i den nye litteraturen. Men vi fikk demuten tid til å lese om igjen klassikerne, hvis samlede verker lenge hadde stått i ro i hyllene. Mitt råd er: La ikke klassikerne stå ubrukt i hyllene, hvis De har dem. Les dem om igjen, de har bud til oss i alle aldre, og det rare er, at de har bud til oss til hver tid.

Politisk lesning er utmerket lesning, feilen var bare i tiden som gikk, at de fleste bare vilde lese og høre sine egne profeter - derfor hadde de ingen evne til å dømme om hva som var rett og hva som var urett i begivenhetene som brøt inn over oss. Når disse mennesker ~~inn~~ klager over, at idag får de bare høre vår mening, så er grunnen nettop den, at den har de ikke villet høre før og av den avhenger hele vår eksistens som folk i fremtiden.

Den nye tid byr på ubegrensede muligheter for de uhge. Selvsagt tar det tid for ledelsen midt i alle krigens vansker å få satt de nye tiltak ut i livet. Og det tar sin tid å finne fram til den enkelte, for å få vite hva hver enkelt kan brukes til i samfunnets tjeneste. Men det kommer.

Til da vil jeg bare råde alle dem, som er nye i bevegelsen eller enno står utenfor: Studer all den litteratur både i form av bøker og brosjyrer som gir opplysning om den nye tids tanker. Det er uhyre ~~interessant~~ lesning, og den som har sine nasjonale instinkter i orden vil meget snart merke, at det som bygges i Norge idag, det har vekstmuligheter nettopp fordi det er dypt forankret i vår ærerike gamle historie.

Ragna Prag Nagelssen